

schelpen en andere dierlijke en plantaardige overblijfsels bewaard worden en in het steenwordingsproces worden opgenomen als fossielen. (Wellicht ten overvloede zij vermeld, dat elders aan de kust van Nederland wel conglomeraten van schelpen aanspoelen, doch deze vondsten mogen wij niet verwarren met de bovengenoemde. Het betreft hier recente samenkittingen door het plaatselijk toevallig voorkomen van een kitmiddel zoals ijzerroest van gebruiksvoorwerpen of op andere wijze aanwezig in de grond.)

De eocene lagen, welke voor de Belgische kust aan de oppervlakte komen, werden in boringen verricht door de Dienst der Rijksopsporing van Delfstoffen in ons land ook aangetroffen. De diepteligging neemt naar het Oosten en Noorden toe. Bij Zuidland lagen zij op 20—39 m onder A.P., bij Woensdrecht op ca. 200 m onder A.P.

PEGMATIET IN DE NEDERLANDSE BODEM II

door

P. VAN DER LIJN

„Wat de apiet in het klein vertoont, laat pegmatiet ons in het groot zien, maar in verbeterde editie, n.l. goedgevormde kristallen, vooral van veldspaat, soms ter grootte van een vuist, ja wel eens een halve meter in doorsnede; en glimmerplaten als tafelborden, al komen zulke grovere pegmatieten weinig voor, zodat we die onder onze zwerfstenen niet aantreffen. Toch kunnen we mooie verzamelstukken met rechtekantige, volgens de kristalvlakken gespleten orthoklazen of mikroklienen, en met glimmerplaatjes als een muntstukje wel bemachtigen, zeer zelden grotere; zie de foto.” Aldus de aanhef van het artikel Pegmatiet in „Het Keienboek”.

Nu is 't wel zonderling, uit het bovenstaande te lezen, „dat we de resten van grove pegmatieten onder onze erratica niet aantreffen.” En om dit te logenstraffen, komt de heer De Moliijn met een „groot blok kwarts, wegende niet minder dan 7 ons” aandragen. D.w.z. van inhoud minder dan $\frac{1}{3}$ kub. dm.

Maar onze geachte opponent heeft blijkbaar zich nog weinig op onze keienvelden bewogen, en weinig steenblokken gezien, om dat steentje van 7 ons reeds een blok te noemen en daarop conclusies te bouwen. Zo iets is een brok of stuk, meer niet. De vrienden, die in de 45 jaren van zwerfen door het gehele land, met mij stenen zochten, op de rijke omgewerkte velden van Ees, Drouwen, Gieten, Borger, Donderen, Schaddeveld, enz.; hetzij op de Urker en Vollenhovense keileemgronden, de afgravingen bij Markelo, Emmerschans, Maarn vòòr 1912, de Veluwe, Oost-Brabant, de Amersfoortse loopgraven, enz. enz.; die vrienden weten even goed als ik, dat pegmatietzwerfblokken van 10 à 50 kg zeldzaam zijn tegenover de duizenden stukken van vuistgrootte of $\frac{1}{3}$ kub. dm.

Wat begrijpelijk is, bij de grofheid der kristallijne bouw en het vernielende ijstransport.

We zullen U helpen aan materiaal ter verrijking van uw kennis. Bij Maarn lag in 1911 nog een blok pegmatiet van ruim 50 cm; bij Den Dolder vonden we in 1946 een blok van rode pegmatiet 40 × 30 cm, stellig 60 kg zwaar, een mooi ex. waarvan vele liefhebbers een stuk bezitten; in 1941 troffen we aan de zwerfstenendijk op het Gieterveld bij een zwerfstenentelling met Prof. Brouwer en de geologische studenten een ong. even groot blok van $\pm 35 \times 30$ cm aan; in '49 werd bij Markelo

een blok pegmatiet met rijkelijk muskoviet in stukken verdeeld, een ex. dat ruim 50 cm hoog was; Loman vond met Van der Kley een blok van stellig wel 100 kilo. En zo zijn er wel meer voorbeelden: U ziet, geachte opponent, de wapenen worden U in de hand gegeven. Dat we „voorzichtig moeten wezen met dergelijke uitspraken” (als de gewraakte) „zonder een voorafgaand intensief systematisch onderzoek”, is na zovele jaren van onderzoek door de 400 leden der Nederlandse Geologische Vereniging niet meer dan een oude frase.

Ons onderzoek was vaak systematisch (zie zwerfsteentellingen, Publikaties der N.G.V. Noordelijke zwerfstenen—Van der Kley, Kalkstenen—Boelens, Fossielen in Twente—Krul, enz.) maar ook meestal onsystematisch, incidenteel, dank zij de Heide-Mij, die nu eens de keien omhoog bracht in Oost-Drente, dan weer in Midden- of West-Drente, om dan een half jaar later weer een veld met duizenden stenen in Overijssel te presenteren.

Intensief? Nou en of! Zolders kraken, kasten schranken! Geachte heer, zie een ijverig lid onzer Vereniging te worden, maak veel excursies mee, lees de uitgaven onzer Vereniging liever dan oude boekjes, dan zal U ook onze brave oude Utrechtse stuwwal, die al meer dan 40 jaren als morene met pensioen is, niet meer een eindmorene noemen, een naam, die al door Lorié en Tesch werd geschrapt.

Bennebroek, 6 jan. 1957.

GEEN EINDMORENE, MAAR EEN STUWWAL

Van de heer W. Loode, Timorstraat 25 te Amersfoort ontvingen we de volgende rechtzetting:

„In Grondboor en Hamer no. 4/5 staat op pag. 130 een onjuistheid. In het artikel „Pegmatietresten in de Nederlandse Bodem” wordt in regel 7/8 melding gemaakt van „de welbekende eindmorene bij Maarn”.

Nu is mij bij Maarn alleen een stuwwal bekend. Reeds in 1927 heeft Tesch het stuwwalkarakter van deze en andere heuvelreeksen aangetoond („De glaciale kneding” in T.A.G.). In hetzelfde tijdschrift heeft Aart Brouwer in 1950 een eindmorene beschreven, die zou reiken van Texel tot bij Koevorden. Onlangs is dit echter betwist door Maarleveld. (Stelling 4 van zijn diss. 1956.)

Kennelijk heeft de schr. zich dus niet voldoende rekenschap gegeven van de term die hij gebruikte. Jammer, want nu wordt de betreffende aflevering ontsierd door een vervelende fout.”

RECTIFICATIES.

Er zijn (helaas) nog meer foutjes blijven staan in „Grondboor en Hamer” no. 4/5. De foto op pag. 106 is niet van H. Krul, maar van G. Giesbers. Op pag. 116, 4de regel van onder wordt naast v. d. Kley ook Van der Lijn als beschrijver van de Bornholmdiabaas genoemd. Dit laatste is niet juist. En tenslotte is onder de afbeelding op bladzijde 135 een onjuist onderschrift blijven staan. Wil hier s.v.p. in plaats van aegiriengraniet lezen: hoornblende-alkaligraniet.

In „zwerfsteenfossielen van Twente” staat op de pagina's 66 en 122 een verkeerde naam vermeld. Men gelieve te lezen: *Serpula coacervata* Blumenbach.